Επίσημη Εφημερίδα
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EL
Σειρά C

C/2024/6869

28.11.2024

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Προαγωγή της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών – προς μια οριζόντια προσέγγιση της ΕΕ

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2024/6869)

Εισηγητής: **Krzysztof BALON**

Σύμβουλος	Agnieszka CHŁOŃ-DOMIŃCZAK (για τον εισηγητή, Ομάδα III)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	15.2.2024
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη»
Έγκριση από το τμήμα	4.9.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	18.9.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	590
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	158/1/7

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) έχει εκφράσει σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις της την ικανοποίησή της για τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία ([1]) και έχει προτείνει μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για τους ηλικιωμένους ([2]). Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΟΚΕ καλεί επίσης την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υιοθετήσει συντονισμένη οριζόντια προσέγγιση της ΕΕ για την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, η οποία θα πρέπει να επικεντρώνεται στη διασφάλιση των δικαιωμάτων τόσο των νέων όσο και των ηλικιωμένων, καθώς και της πλήρους συμμετοχής τους στην κοινωνία και στην οικονομία, συμπεριλαμβανομένων της απασχόλησης, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Λαμβανομένων υπόψη των δημογραφικών προκλήσεων, η εν λόγω προσέγγιση θα πρέπει επίσης να αποτελεί ένα από τα κριτήρια για την αξιολόγηση της συμβολής της νομοθεσίας και άλλων μέσων της ΕΕ στους στόχους που ορίζονται στο άρθρο 3 παράγραφος 3 της ΣΕΕ: «Η Ένωση (...) προωθεί (...) την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών».

1.2. Ως πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να δημοσιεύσει Πράσινη Βίβλο για την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Η Πράσινη Βίβλος μπορεί να περιλαμβάνει, στο πλαίσιο του κράτους πρόνοιας, προκλήσεις, ευκαιρίες και λύσεις, όπως απαριθμούνται στο κεφάλαιο 3 της παρούσας γνωμοδότησης, στους τομείς της εργασίας, της οικονομίας της τρίτης ηλικίας, των συνταξιοδοτικών συστημάτων, των υπηρεσιών υγείας και περίθαλψης, της τοπικής ανάπτυξης, της στέγασης, της κινητικότητας, της κλιματικής πολιτικής, της διά βίου μάθησης, καθώς και της συμμετοχής και του εθελοντισμού.

1.3. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ καλεί τα κράτη μέλη να ανταλλάξουν τις βέλτιστες πρακτικές τους σε αυτούς τους τομείς και να εφαρμόσουν τις συστάσεις της παρούσας γνωμοδότησης.

([1]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Ενεργοποίηση, σύνδεση και ενίσχυση των νέων: νέα στρατηγική της ΕΕ για τη νεολαία» [COM(2018) 269 final] (ΕΕ C 62 της 15.2.2019, σ. 142).

([2]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ευρωπαϊκή στρατηγική για τους ηλικιωμένους» (ΕΕ C 349 της 29.9.2023, σ. 28).

1.4. Η ΕΟΚΕ καλεί επίσης την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εγκρίνει σύσταση με την οποία θα καλούνται τα κράτη μέλη να λάβουν υπόψη τις διαγενεακές πτυχές της αγοράς εργασίας, ιδίως με τον καθορισμό κατάλληλων και δίκαιων προτύπων απασχόλησης για όλες τις γενεές και με τη διασφάλιση της συμμετοχής των διαφόρων γενεών και της συνεργασίας τους στον χώρο εργασίας. Οι ασφαλείς συμβάσεις απασχόλησης, το ασφαλές και επαρκές εισόδημα και οι ευκαιρίες ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης θα πρέπει να αποτελούν βασικά στοιχεία αυτών των προτύπων.

1.5. Επιπλέον, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι ο διάλογος, η δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών θα πρέπει να συζητηθούν και να συμπεριληφθούν στα συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.6. Η ΕΟΚΕ ζητεί την καθιέρωση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών ως ενός από τους στόχους του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο 2028-2034 και στους κανονισμούς εφαρμογής του.

1.7. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινωνικοί εταίροι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών. Διαδραματίζουν καίριο ρόλο στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών που μνημονεύονται στο κεφάλαιο 3 της παρούσας γνωμοδότησης. Πολλές από αυτές αντιπροσωπεύουν διαφορετικές γενεές και επικεντρώνονται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε συνεργασία με εθελοντές από όλες τις γενεές. Η ΕΟΚΕ επιθυμεί να συνεργαστεί στενά με τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις κατά την εφαρμογή των συστάσεων που διατυπώνονται στην παρούσα γνωμοδότηση.

1.8. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρωτοβουλία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, των κοινωνικών εταίρων και των ευρωπαϊκών και εθνικών θεσμικών οργάνων να συνεχίσουν τον εορτασμό της Ευρωπαϊκής Ημέρας Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών ([3]) στις 29 Απριλίου, η οποία αποτελεί ετήσιο ορόσημο για τη συνέχιση της ευαισθητοποίησης και την προώθηση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών σε ολόκληρη την ΕΕ.

1.9. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόθεση διορισμού Επιτρόπου αρμοδίου για θέματα διαγενεακής δικαιοσύνης ([4]). Ως απάντηση από τον πυρήνα της ευρωπαϊκής κοινωνίας των πολιτών, η ΕΟΚΕ θα εξετάσει το ενδεχόμενο να φιλοξενήσει ένα φόρουμ αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών για την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών στον τομέα αυτό, με σκοπό την αξιολόγηση των υφιστάμενων και την ανάπτυξη νέων εννοιών και στρατηγικών για την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, και, σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των συστάσεων που διατυπώνονται στην παρούσα γνωμοδότηση.

2. **Πλαίσιο**

2.1. Η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της ΕΕ των 27 μεταβάλλεται. Από το 2002 έως το 2022, το ποσοστό της ηλικιακής ομάδας των 65 ετών και άνω αυξήθηκε μεταξύ του πληθυσμού από 16 % σε 21 % ([5]). Ο αριθμός των ατόμων ηλικίας άνω των 65 ετών ανά 100 άτομα ηλικίας 15-64 ετών προβλέπεται να αυξηθεί από 33,3:100 το 2023 σε 45,5:100 το 2040 και σε 59,7:100 το 2100 ([6]), πράγμα το οποίο σημαίνει ότι για κάθε 100 άτομα ηλικίας 15-64 ετών θα υπάρχουν 59,7 ηλικιωμένοι. Το 2002, στην ΕΕ ζούσαν 14 494 144 άτομα ηλικίας 80 ετών και άνω, αριθμός που αντιστοιχούσε στο 3,38 % του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ το 2002. Το 2022, στην ΕΕ ζούσαν 27 102 994 άτομα ηλικίας 80 ετών και άνω, αριθμός που αντιστοιχούσε στο 6,07 % του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ το 2022. Το 2040, στην ΕΕ αναμένεται να ζουν 39 663 244 άτομα ηλικίας 80 ετών και άνω, αριθμός που θα αντιστοιχεί στο 8,78 % του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ το 2040. Αυτό δημιουργεί επίσης προκλήσεις όσον αφορά τις συνταξιοδοτικές πολιτικές και την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας.

2.2. Αυτή η δημογραφική τάση σε συνδυασμό με πολλαπλές κρίσεις όσον αφορά το κλίμα, τη δημοκρατία και την ασφάλεια, οι επιπτώσεις των οποίων επηρεάζουν ιδιαίτερα τους νέους και τις μελλοντικές γενιές, δημιουργούν την επείγουσα ανάγκη να σχεδιαστεί μια νέα πολιτική προσέγγιση ως προς την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

([3]) Η Ευρωπαϊκή Ημέρα Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών εγκαινιάστηκε το 2009 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών. Σκοπός της είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών και η προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας μεταξύ ανθρώπων όλων των ηλικιών. Η ημέρα εορτάζεται κάθε χρόνο στις 29 Απριλίου.

([4]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_el?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EL.pdf, σελίδες 19/20.

([5]) Demography of Europe – 2023 edition (Δημογραφία της Ευρώπης – έκδοση 2023), που παρατίθεται στη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής — Ο αντίκτυπος της δημογραφίας στην κοινωνική Ευρώπη (ΕΕ C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

([6]) Προβλεπόμενος λόγος εξάρτησης των ηλικιωμένων, που παρατίθεται στη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής — Ο αντίκτυπος της δημογραφίας στην κοινωνική Ευρώπη (ΕΕ C, C/2023/6867, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj).

2.3. Η παρούσα γνωμοδότηση επικεντρώνεται στις ανάγκες και στη συμβολή όλων των γενεών, ιδίως στις μοναδικές προκλήσεις και ευκαιρίες που έχουν ενώπιόν τους οι ηλικιωμένοι και οι νέοι. Η διεξαγωγή ανάλυσης που εξετάζει την προοπτική των νέων και των μελλοντικών γενεών μπορεί και θα πρέπει να συμβάλει σε καλύτερες και πιο προσαρμοσμένες πολιτικές που είναι επίσης ικανές να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις των μελλοντικών γενεών. Όλες οι γενεές —συμπεριλαμβανομένων των μελλοντικών— πρέπει να έχουν το δικαίωμα να εκπληρώνουν τις βασικές αξίες και ανάγκες τους. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να προωθούν προορατικά τη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών και τον διαγενεακό διάλογο και την αλληλεγγύη από την άποψη της δημόσιας διακυβέρνησης και να παρέχουν πολιτικές και υπηρεσίες με δίκαιο τρόπο σε διάφορες ηλικιακές ομάδες, πράγμα το οποίο συνεπάγεται την ικανοποίηση των αναγκών και των προσδοκιών όλων των γενεών, χωρίς να περιέρχεται σε μειονεκτική θέση καμία γενεά ([7]). Ο διαγενεακός διάλογος, ως ιδιαίτερη μορφή διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών, μπορεί να συμβάλει σε πολιτικές που λαμβάνουν υπόψη διαφορετικές τάσεις και μελλοντικά σενάρια. Η δικαιοσύνη, ο διάλογος και η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών είναι ζωτικής σημασίας για τη βιωσιμότητα της δημοκρατίας, της κοινωνικής συνοχής και του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής.

2.4. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Πρόκειται επίσης για ανταλλαγή γνώσεων, δεξιοτήτων, πολιτιστικών προτύπων και παραδόσεων, καθώς και για αμοιβαία υποστήριξη και συγκέντρωση πόρων. Επιπλέον, αφορά την προώθηση επαρκούς βιοτικού επιπέδου για όλες τις ηλικιακές ομάδες. Όλα αυτά λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο των δημογραφικών αλλαγών, για παράδειγμα όσον αφορά τη δομή των οικογενειών, τη γονιμότητα, το προσδόκιμο ζωής, τις συνθήκες διαβίωσης και τη μετανάστευση.

2.5. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω ηλικίας εις βάρος των ηλικιωμένων και των νέων και των ανισοτήτων μεταξύ γενεών στο πλαίσιο των τρεχουσών δημογραφικών εξελίξεων. Είναι απαραίτητο να σχεδιαστούν κοινωνικές πολιτικές και υπηρεσίες που θα λαμβάνουν υπόψη τον κύκλο ζωής και θα είναι δίκαιες, προσβάσιμες και διαθέσιμες για όλες τις ηλικιακές ομάδες. Οι νεότεροι και οι πιο ηλικιωμένοι συχνά υφίστανται διακρίσεις απλώς και μόνο λόγω της ηλικίας τους. Στην έκθεση σχετικά με τον ηλικιακό ρατσισμό την οποία δημοσίευσε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) τον Μάρτιο του 2021 ([8]) επισημαίνονται τα εμπόδια που σχετίζονται με την ηλικία και εξακολουθούν να υφίστανται σε διάφορους τομείς της ζωής, όπως η απασχόληση, η πολιτική συμμετοχή, η υγεία και η δικαιοσύνη.

2.6. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών είναι επίσης ζωτικής σημασίας για την υπέρβαση της υποκουλτούρας της καταναλωτικής κοινωνίας που ευνοεί την «αιώνια νεότητα» ως ιδιαίτερη αξία, την οποία σε καμία περίπτωση δεν συμμερίζεται ολόκληρη η γενεά των νέων. Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν αμοιβαία στερεότυπα και προκαταλήψεις μεταξύ των γενεών. Τα αρνητικά στερεότυπα σχετικά με τη γήρανση, συμπεριλαμβανομένης της εικόνας που προβάλλεται στα μέσα ενημέρωσης, απεικονίζουν τους ηλικιωμένους ως άρρωστους, εξαρτώμενους και δαπανηρούς για την κοινωνία, αλλά υπάρχουν επίσης αρνητικά στερεότυπα και για τους νέους οι οποίοι παρουσιάζονται ως άπειροι, οκνηροί, αναξιόπιστοι και εγωιστές.

2.7. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη μιας δίκαιης και βιώσιμης κοινωνίας, για την επίτευξης οικονομικής ευημερίας, για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και για τη διασφάλιση της ανθεκτικότητας τόσο της αντιπροσωπευτικής όσο και της συμμετοχικής δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά αυτήν την τελευταία, τα διαγενεακά έργα έχουν τεράστια σημασία διότι ενισχύουν το αίσθημα ευθύνης για το κοινό καλό. Επιπλέον, οι «σύγχρονοι αυτόπτες μάρτυρες» μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των φιλοδημοκρατικών στάσεων, παρουσιάζοντας στους νέους πραγματικές εμπειρίες από δικτατορικά καθεστώτα, ενώ οι νέοι μπορούν να προσφέρουν νέες προοπτικές σχετικά με τις αναδυόμενες προκλήσεις και ευκαιρίες.

2.8. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών θα πρέπει επίσης να επιδεικνύεται εντατικά στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι ενώσεις εργαζομένων και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, καθώς και εντός των πολιτικών κομμάτων.

2.9. Η οικογενειακή ζωή είναι ακόμη ένας σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών. Η ενδοοικογενειακή συνεργασία και η αλληλεγγύη αποτελούν και θεωρούνται από πολλούς πολύτιμο αγαθό. Στο ευρύτερο περιβάλλον διαβίωσης των ανθρώπων (π.χ. στην κοινότητά τους), οι διαγενεακές συγκρούσεις είναι επίσης πολύ λιγότερο συνηθισμένες από την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, γεγονός που καταδείχθηκε εντυπωσιακά κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19.

2.10. Η ΕΟΚΕ φρονεί ότι ένα από τα σημαντικότερα μέσα για την επίτευξη αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, ανθεκτικής στις κρίσεις, είναι ο διάλογος μεταξύ των γενεών που βασίζεται στη δικαιοσύνη και την ισονομία μεταξύ των γενεών.

([7]) Σε τουλάχιστον εννέα χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και στη Μάλτα υπάρχουν δημόσιοι οργανισμοί για την παρακολούθηση της υλοποίησης των κυβερνητικών δεσμεύσεων έναντι των μελλοντικών γενεών. Ορισμένες από τις οντότητες αυτές είναι: στην Ουγγαρία ο Αναπληρωτής Διαμεσολαβητής για τις μελλοντικές γενεές, στην Ουαλία ο Επίτροπος Μελλοντικών Γενεών) και στη Μάλτα ο Θεματοφύλακας των Μελλοντικών Γενεών.

([8]) https://www.who.int/publications/i/item/9789240016866.

3. **Αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών: προκλήσεις και λύσεις**

3.1. **Ο κόσμος της εργασίας:** Εμπειρικές μελέτες ([9]) δείχνουν ότι οι ομάδες πολλαπλών γενεών είναι πιο παραγωγικές από ό,τι οι ομάδες μίας γενεάς. Στις εν λόγω ομάδες υπάρχει δημιουργική αντιπαράθεση μεταξύ των γνώσεων, των δεξιοτήτων και της πείρας των διαφόρων γενεών. Επιπλέον, η ύπαρξη πολλών γενεών σε έναν χώρο εργασίας είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την καταπολέμηση τόσο των στερεοτύπων λόγω ηλικίας όσο και των διακρίσεων. Η αποφυγή άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων εις βάρος των νέων (π.χ. «δεν είναι ακόμα αρκετά ικανοί») και των ηλικιωμένων (π.χ. «δεν είναι πλέον ικανοί») ενισχύει τη συμμετοχή στον χώρο εργασίας. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή διαφορετικών γενεών και η συνεργασία τους στον χώρο εργασίας θα πρέπει να συνιστούν σημαντικό ζήτημα του κοινωνικού διαλόγου, καθώς και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στο πλαίσιο των ενώσεων εργοδοτών όσον αφορά την εξέλιξη του προσωπικού με βάση τις δεξιότητες και την πείρα με στόχο ένα πολυγενεακό εργατικό δυναμικό και την παράλληλη διαχείριση των ηλικιών. Αυτό θα πρέπει να οδηγήσει σε εθελοντικά καθορισμένα πρότυπα εντός των περιφερειών και/ή των βιομηχανικών τομέων. Για παράδειγμα, η αυτόνομη συμφωνία-πλαίσιο των Ευρωπαίων κοινωνικών εταίρων για την ενεργό γήρανση και την αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών (Μάρτιος 2017) συνιστά μια καλή βάση για τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών προς επίτευξη χώρων εργασίας στους οποίους θα εργάζονται άτομα από όλες τις ηλικίες ([10]). Στην εν λόγω συμφωνία-πλαίσιο τονίζεται η προστιθέμενη αξία ενός εργατικού δυναμικού διαφόρων ηλικιακών ομάδων, προτείνονται μέσα και προβλέπεται μια διαγενεακή προσέγγιση. Τρία έτη μετά τη σύναψη της συμφωνίας, οι εθνικοί κοινωνικοί εταίροι υπέβαλαν έκθεση σχετικά με την εφαρμογή ([11]) της, καθώς και σχετικά με βέλτιστες πρακτικές σε εθνικό επίπεδο, οι οποίες καθιστούν δυνατή την αμοιβαία μάθηση. Επιπλέον, οι κοινωνικές εκστρατείες που στοχεύουν στην απασχόληση ηλικιωμένων μπορεί να αποτελέσουν αποτελεσματικό εργαλείο για τη βελτίωση της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών στην εργασία. Ωστόσο, το θεμέλιο της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών στην εργασία είναι η αποφυγή κάθε μορφής διακρίσεων λόγω ηλικίας, ως αποτέλεσμα των μισθολογικών πολιτικών και των πολιτικών κοινωνικής προστασίας που εισάγουν διακρίσεις, και η ενίσχυση της πρόσβασης των νέων στην αγορά εργασίας.

3.2. **Η οικονομία της τρίτης ηλικίας:** Η «οικονομία της τρίτης ηλικίας» ορίζεται ως το τμήμα της οικονομίας που είναι προσανατολισμένο στην κάλυψη των αναγκών των ηλικιωμένων. Το 2015, σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο ετήσιος οικονομικός κύκλος εργασιών ανήλθε σε 4,2 τρισεκατομμύρια ευρώ και δημιουργήθηκαν πάνω από 78 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην ΕΕ ([12]). Η ανάπτυξη της οικονομίας της τρίτης ηλικίας δημιουργεί επίσης ευκαιρίες για την ανάπτυξη της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, μεταξύ άλλων μέσω της συμμετοχής ομάδων πολλαπλών γενεών στον σχεδιασμό και στη δοκιμή αγαθών και υπηρεσιών. Ένα αυξανόμενο μερίδιο της παραγωγής, της διανομής και της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών αποσκοπεί στην αξιοποίηση της αγοραστικής δύναμης των ηλικιωμένων για την ικανοποίηση των αναγκών τους όσον αφορά την κατανάλωση, τη διαβίωση και την υγεία τους. Αυτό το «δεύτερο δημογραφικό μέρισμα» μπορεί να στηρίξει την οικονομική ανάπτυξη των κρατών μελών της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι υπάρχει ανάγκη για μια μακροπρόθεσμη στρατηγική της ΕΕ για την ανάπτυξη της οικονομίας της τρίτης ηλικίας.

3.3. **Συνταξιοδοτικά συστήματα:**

3.3.1. Τα περισσότερα συνταξιοδοτικά συστήματα στα κράτη μέλη λειτουργούν σε διανεμητική βάση. Λόγω του αυξημένου προσδόκιμου ζωής, οι συντάξεις καταβάλλονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Για τη σταθεροποίηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων, σε πολλά κράτη μέλη η ηλικία συνταξιοδότησης έχει αυξηθεί ή το ενδεχόμενο αυτό βρίσκεται υπό εξέταση. Σε ορισμένες χώρες, η ηλικία συνταξιοδότησης αυξάνεται παράλληλα με τις αλλαγές στο προσδόκιμο ζωής, κατάσταση που, δυστυχώς, παραβλέπει σε πολλές περιπτώσεις όσους εργάζονται σε επικίνδυνα ή σωματικά απαιτητικά επαγγέλματα, ακόμη και αν καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα.

3.3.2. Το κόστος των συνταξιοδοτικών συστημάτων αυξάνεται, γεγονός που μπορεί να περιορίσει τη ζήτηση εργατικού δυναμικού λόγω του αυξανόμενου κόστους εργασίας. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι νέοι απασχολούνται με συμβάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα μειωμένη πρόσβαση στην κοινωνική προστασία και χαμηλότερες εισφορές. Ταυτόχρονα, αυτό οδηγεί σε χαμηλότερα έσοδα για τις συνταξιοδοτικές εισφορές και σε μεγαλύτερο έλλειμμα για τα συνταξιοδοτικά συστήματα.

3.3.3. Δεδομένου ότι εκτός από το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται και το προσδόκιμο υγιούς ζωής, αξίζει να εξεταστεί — λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές συνθήκες και τα ειδικά συστήματα στα κράτη μέλη— κατά πόσον αυτά τα επιπλέον έτη υγιούς ζωής θα μπορούσαν να μην είναι μόνο συντάξιμα, αλλά και εργάσιμα, μέσω της παράτασης του επαγγελματικού βίου, οσάκις ένα άτομο επιθυμεί να εργαστεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Ωστόσο, τυχόν τέτοιες αυξήσεις θα πρέπει να εισαχθούν με μακροπρόθεσμη προοπτική, σταδιακά και χωρίς να υπονομεύεται η εμπιστοσύνη στα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Η σύνδεση της ηλικίας συνταξιοδότησης με τις αλλαγές στο προσδόκιμο ζωής θα μπορούσε να στηρίξει τη μεγαλύτερης διάρκειας και παραγωγικότερη απασχόληση, συμβάλλοντας παράλληλα στη σταθεροποίηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων και, επομένως, στη δικαιοσύνη μεταξύ των γενεών. Εντούτοις, η αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης δεν θα είναι εφικτή για σωματικά και ψυχολογικά απαιτητικές εργασίες.

([9]) Π.χ. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7732046/.
([10]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=11775&langId=en.
([11]) https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?mode=dsw&docId=12286&langId=en.
([12]) The silver economy: final report (Η οικονομία της τρίτης ηλικίας: τελική έκθεση).

3.3.4. Η διασφάλιση ότι οι άνθρωποι μπορούν να ζουν αξιοπρεπώς με βάση τις συντάξεις τους παραμένει τόσο δημόσια όσο και κοινωνική υποχρέωση. Η πλήρης εφαρμογή της αρχής 15 του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων ([13]) (δικαίωμα σε συντάξεις ανάλογες προς τις εισφορές, που διασφαλίζουν επαρκές εισόδημα για αξιοπρεπή διαβίωση κατά το γήρας) θα πρέπει να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

3.4. **Υπηρεσίες υγείας και περίθαλψης:**

3.4.1. Όπως και στην περίπτωση των συντάξεων, οι περισσότερες υπηρεσίες υγείας χρηματοδοτούνται από εισφορές οικονομικά ενεργών ατόμων. Οι νέοι χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες αυτές πολύ λιγότερο από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας. Παρόλο που σε ορισμένα κράτη μέλη η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη χρηματοδοτείται εν μέρει από φόρους, τα οικονομικά ενεργά άτομα συνεισφέρουν περισσότερο μέσω της φορολογίας. Σε κάθε περίπτωση, τα ενεργά άτομα θα επωφεληθούν περισσότερο στο γήρας.

3.4.2. Επιπλέον, τα οικονομικά ενεργά άτομα αντιμετωπίζουν την αυξανόμενη επιβάρυνση της άτυπης φροντίδας για τους ηλικιωμένους, ιδίως για τα μέλη της οικογένειάς τους, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητά τους να διατηρούν τις θέσεις εργασίας τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις γυναίκες, οι οποίες γενικά αναλαμβάνουν αυτήν την ευθύνη συχνότερα από τους άνδρες, ενώ η διαθεσιμότητα επαγγελματικών υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Στο άλλο άκρο του φάσματος, οι νέες οικογένειες συχνά δυσκολεύονται να βρουν οικονομικά προσιτή και προσβάσιμη παιδική φροντίδα, πράγμα που επηρεάζει επίσης τις προοπτικές τους στην αγορά εργασίας και τις προοπτικές τους απασχόλησης, ιδίως για τις γυναίκες. Παρά το γεγονός ότι οι δαπάνες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες αύξησης των δημόσιων δαπανών, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε ορισμένα κράτη μέλη η οικονομική προσιτότητα και η προσβασιμότητα σε υπηρεσίες υγείας για τους ηλικιωμένους είναι απολύτως ανεπαρκείς. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει επίσης να προωθηθεί μια προληπτική προσέγγιση όσον αφορά την υγεία με στόχο μια υγιέστερη ζωή.

3.4.3. Παρά ταύτα, στο πλαίσιο της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών, οι κοινωνικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας θα πρέπει να είναι προσβάσιμες, οικονομικά προσιτές, ενοποιημένες, παρεχόμενες σε επίπεδο κοινότητας, καθώς και συνδημιουργούμενες από τους πολίτες και τις οργανώσεις τους ([14]), προκειμένου να μειωθεί η επιβάρυνση λόγω υποχρεώσεων φροντίδας για τη γενιά σε ηλικία εργασίας και να παρέχεται στήριξη σε όσους επιλέγουν να φροντίζουν τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

3.4.4. Επιπλέον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ΕΕ διαπιστώνει μείωση των ασθενειών οξείας μορφής σε σύγκριση με τις χρόνιες παθήσεις, συμπεριλαμβανομένων των «ασθενειών του πολιτισμού», όπως η άνοια και οι ψυχικές παθήσεις, που απαιτούν μακροχρόνια και ενίοτε πολύ δαπανηρή θεραπεία. Η διαδικασία αυτή συνδέεται επίσης με τις ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας, την ανθυγιεινή διατροφή και τον ατομικό τρόπο ζωής, τόσο για τις νεότερες όσο και τις μεγαλύτερης ηλικίας γενεές, καθώς και με την ανεπιθύμητη μοναξιά. Η ΕΟΚΕ, ως εκ τούτου, εκφράζει εκ νέου την υποστήριξή της στις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση της ανεπιθύμητης μοναξιάς, με στόχο να διασφαλιστεί ότι οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας είναι εύχρηστες για όλες τις γενεές, και ζητεί τη θέσπιση στρατηγικής της ΕΕ για την ψυχική υγεία με σκοπό την άμβλυνση των ανησυχιών όλων των γενεών που σχετίζονται με την ψυχική υγεία και την αντιμετώπιση της επιδεινούμενης κρίσης στον τομέα της ψυχικής υγείας των νέων.

3.5. **Τοπική ανάπτυξη:** Οι υποδομές και οι υπηρεσίες κοινής ωφελείας θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες όλων των γενεών. Αυτό απαιτεί τη συμμετοχή εκπροσώπων όλων των γενεών στην πολιτική και κοινωνική ζωή των δήμων, των πόλεων, των επαρχιών και των περιφερειών, ώστε οι δημοκρατικοί θεσμοί σε μια δεδομένη περιοχή να μπορούν να διασφαλίσουν την εποικοδομητική ανταλλαγή ιδεών μεταξύ ηλικιωμένων και νεότερων κατοίκων. Πράγματι, όλες οι γενεές θα πρέπει να συμβάλλουν στη συνεκτική τοπική ανάπτυξη και λήψη αποφάσεων για τη διαμόρφωση φιλικών προς τους ηλικιωμένους κοινοτήτων που θα στηρίζουν όλες τις γενεές. Συγκεκριμένα, οι νέοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο, π.χ. μέσω της χρηματοδότησης και της αναγνώρισης των τοπικών συμβουλίων νεολαίας, και να παραμείνουν ενεργοί καθώς μεγαλώνουν, αποκτούν οικογένειες και αργότερα όταν φτάσουν σε ηλικία συνταξιοδότησης.

3.6. **Στέγαση:** Η ιδιόκτητη στέγη καθίσταται ολοένα και περισσότερο ανεκπλήρωτο όνειρο για πολλούς νέους και οικογένειες, ενώ η αλλαγή των οικογενειακών δομών και η αύξηση του ποσοστού των άγαμων ατόμων, καθώς και η έλλειψη οικονομικής προσιτότητας, επηρεάζουν επίσης τη δομή της στέγασης. Η στέγαση θα πρέπει να καταστεί οικονομικά προσιτή και να διερευνηθούν μοντέλα που θα φέρνουν τις κοινότητες και τις διαφορετικές γενεές κοντά. Η στέγαση πολλαπλών γενεών κερδίζει έδαφος σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ. Η συμβίωση των γενεών όχι μόνο παρέχει την ευκαιρία ανταλλαγής υπηρεσιών, όπως η φροντίδα παιδιών ή ηλικιωμένων, η αγορά τροφίμων, οι μικροεπισκευές ή η χρήση του διαδικτύου, αλλά αυξάνει επίσης το αίσθημα της ασφάλειας. Ακόμα και στην περίπτωση μεμονωμένων ατόμων διαφορετικών γενεών που ζουν χωριστά, οι τόποι συνάντησης πολλαπλών γενεών με τη μορφή μη οικιστικών κτιρίων ή εγκαταστάσεων ειδικά για συνταξιούχους εντός οικισμών και οικιστικών περιοχών θα μπορούσαν να διαδραματίσουν παρόμοιο ρόλο. Επιπλέον, ο πολεοδομικός σχεδιασμός θα πρέπει να επικεντρωθεί στην εξασφάλιση φιλικών προς τους ηλικιωμένους δημόσιων χώρων.

([13]) https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=el.

([14]) Βλ. Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Συνδημιουργία υπηρεσιών κοινής ωφελείας ως συμβολή σε μια πιο συμμετοχική δημοκρατία στην ΕΕ» (ΕΕ C 486 της 21.12.2022, σ. 76).

3.7. **Κινητικότητα:** Ο αντίκτυπος της κινητικότητας —προσαρμοσμένης στις ανάγκες όλων των γενεών— στην ποιότητα ζωής, στη συμμετοχή και στην αυτονομία υποτιμάται. Τα συστήματα δημόσιων συγκοινωνιών είναι εξίσου σημαντικά για τη διασφάλιση της συμμετοχής των παιδιών και των νέων (μεταξύ άλλων στην εκπαίδευση, ιδίως σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές) και της συμμετοχής και της αυτονομίας των ηλικιωμένων. Τα άτομα διαφορετικών ηλικιών θα πρέπει να έχουν εύκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες μεταφορών. Ωστόσο, οι ανάγκες συγκεκριμένων γενεών δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη στον σχεδιασμό των συστημάτων μεταφορών και κινητικότητας. Στο πλαίσιο της κλιματικής πολιτικής, οι δωρεάν δημόσιες μεταφορές, όπως αυτές προσφέρονται ήδη σε ορισμένες περιοχές της ΕΕ ([15]), φαίνεται επίσης να αποτελούν μια λύση που αξίζει να εξεταστεί.

3.8. **Κλιματική πολιτική:** Η παγκόσμια κλιματική αλλαγή δημιουργεί σοβαρά προβλήματα αλληλεγγύης μεταξύ των σημερινών και των μελλοντικών γενεών, καθώς και μεταξύ των κοινοτήτων των εν λόγω μελλοντικών γενεών. Η στρατηγική για την κλιματική αλλαγή θα πρέπει να διαμορφωθεί σύμφωνα με τις αρχές της ισότητας μεταξύ των γενεών. Η στρατηγική θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα για την επιβράδυνση του ρυθμού της κλιματικής αλλαγής, την ελαχιστοποίηση των άμεσων ζημιών λόγω της κλιματικής αλλαγής και τη μεταφορά των πόρων και των εργαλείων που απαιτούνται για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Εν προκειμένω, τα συμφέροντα όλων των γενεών ευθυγραμμίζονται. Η κλιματική κρίση επηρεάζει τους πάντες: τους ηλικιωμένους, δεδομένων των αρνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη δημόσια υγεία, στην ποιότητα ζωής και στην ασφάλεια, αλλά και τους νέους και τις μελλοντικές γενεές που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις σοβαρότερες συνέπειες της κλιματικής κρίσης και να τις επωμιστούν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Οι νέοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της δημιουργίας κινημάτων για την προώθηση της δράσης για το κλίμα, όπως οι Παρασκευές για το μέλλον. Σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, διαμορφώνονται επίσης συμμαχίες και κινήματα μεταξύ των γενεών στο πλαίσιο των οποίων οι ηλικιωμένοι αναλαμβάνουν την ευθύνη για το μέλλον των παιδιών και των εγγονών τους, π.χ. συμμετέχοντας σε κινήματα όπως οι Παρασκευές για το Μέλλον.

3.9. **Διά βίου μάθηση:** Οι μεταβαλλόμενες ανάγκες για δεξιότητες ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της πράσινης, της δημογραφικής και της ψηφιακής μετάβασης, απαιτούν καλά σχεδιασμένες πολιτικές διά βίου μάθησης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους εργαζομένους μεγαλύτερης ηλικίας, οι οποίοι διατρέχουν κίνδυνο απώλειας των θέσεων εργασίας τους σε τομείς που επηρεάζονται περισσότερο από αυτές τις μεταβάσεις., αλλά και για όλες τις γενεές, προκειμένου να αυξηθεί η ικανοποίηση από τη ζωή και να ενισχυθεί η πρόσβαση σε διαφορετικές ευκαιρίες. Η συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους και με άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη για την προαγωγή της διά βίου μάθησης. Άλλη μια σημαντική πτυχή της διά βίου μάθησης είναι η μεταφορά γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των γενεών. Ένα γνωστό παράδειγμα είναι οι νέοι που στηρίζουν τους ηλικιωμένους στην απόκτηση ψηφιακών ικανοτήτων. Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο εθελοντισμός των ηλικιωμένων οι οποίοι παραδίδουν μαθήματα, μαζί με τους εκπαιδευτικούς, στα σχολεία (π.χ. ηθική, ιστορία, πολιτική). Οι εν λόγω αλληλεπιδράσεις μπορούν επίσης να εμπνεύσουν στον καθένα κριτικό προβληματισμό σχετικά με τον ρόλο και τα επιτεύγματα της δικής του γενεάς.

3.10. **Συμμετοχή και εθελοντισμός**: Η ανταλλαγή μεταξύ των γενεών μπορεί να τονωθεί περαιτέρω με τη συμμετοχή και τον εθελοντισμό —δραστηριότητες που εμπλουτίζουν τη ζωή των ατόμων όλων των ηλικιών και τις κοινότητες. Ο διαγενεακός εθελοντισμός έχει καταστεί μόνιμο στοιχείο εθελοντικών δραστηριοτήτων σε ολόκληρη την ΕΕ και υποστηρίζεται ήδη από ενωσιακά και εθνικά χρηματοδοτούμενα έργα. Σε τοπικό επίπεδο, ο διαγενεακός εθελοντισμός περιλαμβάνει επίσης πρωτοβουλίες για «φροντίζουσες κοινότητες» που αποτελούνται από επαγγελματίες, εθελοντές και μέλη της οικογένειας. Η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών ενθαρρύνει τη δημιουργία διαφορετικών κοινωνικών δικτύων, τα οποία μπορούν να περιλαμβάνουν άτομα όλων των ηλικιών. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να αισθανθούν πιο συνδεδεμένα και ενταγμένα στις κοινότητές τους και να καταπολεμήσουν την ανεπιθύμητη μοναξιά, καθώς και να βελτιώσουν την ψυχική τους υγεία και να δημιουργήσουν μια πιο συμπεριληπτική κοινότητα με μεγαλύτερη κατανόηση.

Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE

([15]) Π.χ. στο Λουξεμβούργο (για όλους), στο Ταλίν (για τους κατοίκους), στην Ουγγαρία (για τους άνω των 65 ετών πολίτες της ΕΕ, της Ελβετίας και της Νορβηγίας).